

איראן ורוסיה נאבקות על סוריה 🇮🇱 ישראל תנצל את המצב?

written by אלי קלוטשטיין | 17.04.2024

המתקפה האיראנית על ישראל במוצאי שבת הייתה שיאו של תהליך אזורי שמקדמת טהרן, באמצעות שלל ארגוני הטרור שהיא מפעילה. מטרתם היא להקיף את ישראל מכל עבר בשלוחות צבאיות שונות שלה, כדי שיוכלו בבת אחת לסגור עליה את "טבעת האש" ביום פקודה. אנו מכירים את הניסיונות האיראניים להתבסס בתימן, רצועת עזה, לבנון, עיראק, סוריה ואפילו ירדן, ומקבלים רושם כי "התמנון" כל העת רק מקרב את זרועותיו אלינו.

אך למרות שמדובר במגמה מסוכנת בהחלט, ואסור לזלזל בה, התהליך הזה אינו מתקדם ברציפות וללא כל נסיגות. למעשה, זהו משחק של חתול ועכבר בין ישראל לאיראן, כאשר לאחר כל צעד שעושה האחת השנייה מגיבה 🇮🇱 וכך משתנה המציאות בכל אחת מהזירות שבהן פועלת טהרן. לעיתים, ההשפעות של הצעדים הללו אינן אפילו ישירות, אלא נובעות משלל אירועים אחרים שמתרחשים בו-זמנית במרחב הגיאוגרפי המדובר.

כזה למשל הוא מאמץ ההתבססות של משמרות המהפכה בסוריה. בעשר השנים האחרונות האיראנים מגייסים עוד ועוד פעילי טרור לארגוני השלוחה שלהם במדינה שסועת המלחמה, הם סייעו למשטר אסד להביס את אויביו המורדים וחיזקו את שליטתם בו, והשתמשו במדינה כבסיס להעברות אמצעי לחימה מתקדמים לחיזבאללה בלבנון. חיסולו של מוחמד רזא זאהדי, האחראי על כוח קודס בלבנון ובסוריה 🇮🇱 פעולה המיוחסת לישראל 🇮🇱 היה ככל הנראה חלק ממשחקי החתול והעכבר הללו, ורבים מעריכים שהוא הסב נזק משמעותי לניסיונות האיראניים לחזק את כוחם בסוריה והסיג את טהרן לאחור.

אלא שלפעולה הזו יש גם ממד נוסף, ואיראן משחקת רק בקודקוד אחד של המשולש הדיפלומטי שקשור בה. טהרן שאלה את עצמה כיצד התגלה זאהדי בסוריה, ומי הדליף את הימצאותו במדינה, שהינה בת ברית של איראן. בתקשורת האיראנית, לפחות, הפנו את האצבע המאשימה כלפי השלטון בדמשק, וגם לכיוון מפתיע אולי 🇮🇱 לטענת חלק מהאיראנים, האשמה להצלחת החיסול היא גם מנת חלקם של הרוסים.

כך למשל, עורך הג'ומהורי אסלאמי, עיתון שעלי ח'מינאי עצמו ייסד ב-1979, שאל מדוע "רוסיה, השולטת במרחב האווירי הסורי, לא מונעת מתקפות אוויריות על מטרות איראניות במדינה? האם בכירים איראנים שאלו את עצמם מדוע מתקפות כאלה לעולם אינן מתרחשות נגד כוחות רוסיים בסוריה, ומדוע מערכות ההגנה האווירית המתקדמות של הרוסים אינן מונעות את הפשעים הישראליים נגד איראן?". במקביל, גולשים ברשתות, וגם בתקשורת הממוסדת, רמזו כי ייתכן שהחיסול הוא תוצאה של מידע מודיעיני שהשיגה ישראל בעזרת משתפי פעולה רוסיים

לכאורה, מדובר בהתפתחות מפתיעה: הרי רוסיה ואיראן שיתפו פעולה במלחמה במורדים בסוריה, ועל רקע הקרבות באוקראינה והסיוע שהעניקה טהרן לצבאה של מוסקבה הקשרים בין השתיים התהדקו עוד יותר. איראן מספקת תחמושת וציוד צבאי לרוסים, וייתכן שהיא מקבלת בתמורה לא מעט. אז מאיפה מגיעות ההאשמות האלה?

למעשה, מדובר כנראה בפרק נוסף של סיפור עתיק יומין, כאשר רוסיה ואיראן נאבקות על מרחבי ההשפעה שלהן בסוריה ☒ וההאשמות האלה הן חלק מכיפופי הידיים שלהן מול משטרו של בשאר אל-אסד. טהרן ומוסקבה מתאמצות להשיג דריסת רגל במנגנוני הממשל, הביטחון והכלכלה הסוריים כבר כמעט עשור, ובעבר אף גלשו מאבקי הכוח הללו ביניהן עד לעימותים גלויים בין מיליציות שנתמכות על ידי כל אחת מהמדינות. אחד הביטויים העיקריים לכך כיום הוא הניסיון לקדם מינויים חשובים בשורות הצבא הסורי של בכירים הנאמנים לרוסים או לאיראנים.

תשבוחות מפוטיין

הנשיא אסד (כזכור, משמעות שמו בערבית היא "אריה") החליט בשבוע שעבר ☒ כך נטען בתקשורת המתנגדת לממשלה הסורית, שכן התהליך אינו מוכרז באופן רשמי ☒ על סדרת מינויים לצבא, ובין היתר הורה על העברת הכוחות המיוחדים בסוריה לפיקודו של גנרל סוהיל חסן. יחד עם כוחות המשמר הרפובליקניים, יחידות אלה נחשבות לעמוד השדרה העיקרי של ההגנה על הבירה הסורית, דמשק.

חסן מכונה "הנמר", ובשנה שעברה קודם לדרגת אלוף. הוא נחשב לאחד הקצינים המקורבים ביותר לנשיא, ולאחד האכזריים ביותר ממפקדי הצבא הסורי. במלחמת האזרחים בסוריה הוא לחם כמעט בכל החזיתות החשובות, והואשם פעמים רבות בפגיעה ללא הבחנה באזרחים ☒ בין היתר משום שהוא גם מוכר כהוגה השימוש בחביות נפץ שמוטלות מהאוויר על ריכוזי האוכלוסייה בערי המדינה. פעילותו "זיכתה" אותו בסנקציות אמריקניות.

ה"נמר" בן 53, עלאווי, ומקורו בנפת לטקיה בסוריה. הוא אב לילד אחד, חובב שירה ☒ ואפילו הפיץ בקרב חייליו ואויביו בחזית חלקים משיריו. במהלך המלחמה הקים את "כוחות הנמר", גדודים מיוחדים שהורכבו מחיילים שהוא בחר אישית, ושהיו נאמנים לו במיוחד. במהלך השנים נטמעו חלק מהיחידות הללו בכוחות המיוחדים של הצבא.

חסן אינו נרתע מסערת הקרבות. הוא העיד בריאיון לעיתונות כי הוא חולם להפוך לשהיד, ואף נפצע בעבר מירי מרגמה לעבר האזור שבו שהה. הוא עצמו התייצב מאחורי הרמקול וקרא ללוחמי דאעש להניח את נשקם כאשר כיתר את מעוזי ארגון הטרור בסוריה, ועדות לנחישותו נעוצה גם בעובדה שהוא לא הפסיק את התקדמותו בשדות הקרב אפילו כאשר ספג אבדות גדולות במיוחד.

הקריירה הצבאית של גנרל חסן החלה בחיל האוויר. "הנמר" הצטיין בתפקידו והועבר לאגף המודיעין בחיל, ומשם התקדם במהירות. הוא עבר אימונים באיראן, וצבר ניסיון רב בקרבות נגד אל-קאעידה, דאעש וג'בהאת אל-נוסרה. הוא נחשב כה מקורב לאסד, עד שהיה אחד ממפקדי השדה היחידים שהורשו לכוון פעילויות של חיל האוויר נגד המורדים.

לדברי ארגון האופוזיציה המצפה הסורי לזכויות האדם, חסן נחשב לאחת הדמויות הצבאיות הכי קרובות לרוסים. הוא התאמן גם ברוסיה, ושלח את חייליו לאימונים במדינה [2] ובהמשך הם ככל הנראה אף התגייסו להילחם בשורות הכוחות הרוסיים כשכירי חרב, אולי אפילו כחלק מכוח ואגנר. כאשר הנשיא ולדימיר פוטין ביקר בסוריה ב-2017 הוא טרח לשבח אישית את חסן, ויש מי במוסקבה שכבר החלו לטפח מחשבות על כך שהגנרל עשוי יום אחד, בנסיבות מסוימות, להיות אחד היורשים האפשריים של הנשיא אסד.

חשוב מכך, חסן החליף בראשות הכוחות המיוחדים את גנרל מודר מוחמד חיידר, שלדברי גורמי האופוזיציה נחשב מקורב דווקא לאיראן. לפי הסברה, לא מדובר במקרה: בעת האחרונה התקררו יחסי סוריה ואיראן, במיוחד אחרי המתקפה בסמוך לקונסוליה של טהרן בדמשק, ומנגד חזרו והתחזקו קשרי אסד והרוסים.

מעבר לצבא מקצועי

ההתפתחות הזאת קשורה גם למצב בשטח: בשנים האחרונות איראן ביססה היטב, בעזרת שלוחיה, את אחיזתה בדרום סוריה, למעט כמה מובלעות כגון דרעא, ובעיקר באזור קוניטרה. היא צברה עוד ועוד הישגים בשטח, ורכשה לעצמה השפעה רבה. במקביל, רוסיה [2] שבמקור היא זו שהתחייבה להיות ערבה לכך שהצבא הסורי ייכנס לדרום המדינה ולא יאפשר לאיראן להתבסס שם [2] איבדה אחיזה בקרקע. תשומת הלב שלה הוסטה לקרבות באוקראינה ולמלחמה העקובה מדם שם. טהרן ומוסקבה הוסיפו לשתף פעולה, כאמור בעיקר סביב הקרבות נגד קייב, אולם היוזמת העיקרית בסוריה הייתה איראן.

אלא שמאז פתיחת המלחמה ברצועת עזה וההתחממות בגבול הצפון, ניכר גם שינוי במובן זה. רוסיה תגברה את נוכחותה בגולן הסורי, ואף הקימה נקודות תצפית באזור הגבול, בין היתר כדי "לפקח" על הכוחות הסוריים. משרד ההגנה הרוסי הכריז על סיורים אוויריים בגבול עם ישראל מינואר, במה שנראה כעוד דריסת רגל שביקש לעצמו באזור הגבול.

הרוסים, לפי חלק מהדיווחים, מבקשים לבצע ארגון מחדש של מבנה הכוחות המזוינים של סוריה, כאשר אפילו המשטר החל לדבר על בגלוי. הרפורמה הזאת, שהנשיא אסד תומך בה ואף פרסם כמה צווים לקידומה, מכוונת לביסוס "צבא מקצועי", שאינו מושתת על גיוס חובה. במקביל, מוסקבה מעוניינת להשיג שליטה בכוחות המיוחדים [2] גם בשל חשיבותם, אולם גם משום שהם כפופים לדיוויזיה הרביעית, שתחת פיקודו של מאהר אסד, אחיו הצעיר של הנשיא. מאהר, אגב, נחשב מתומכיה הבולטים של טהרן בשלטון בדמשק, והדיוויזיה שבפיקודו מנהלת קשרים עם האיראנים ועם ארגוני טרור שמפעילה טהרן באזור הגבול. דריסת רגל בדיוויזיה,

באמצעות "הנמר", חשובה מאוד לרוסים.

לפי מקורות בסוריה, בחגיגות "יום ירושלים" האיראני במדינה [?] יום שמאופיין בהסתה נגד ישראל [?] ניכרה היטב ההתקררות ביחסים בין דמשק לטהרן. כך למשל, במחנה הפליטים אלירמוכ שליד דמשק, בחגיגות לא נראו תמונותיהם של עלי ח'מינאי, המנהיג האיראני, ונציגיו בסוריה לא הגיעו לנאום מול הקהל. בנוסף לא נראו שם גם תמונות של מנהיג חיזבאללה, חסן נסראללה, או של ארגון הטרור השיעי.

אז אם הדיווחים הללו נכונים, ובהנחה שהנשיא אסד עצמו מאשר כל מינוי בכיר בצבא כמו של גנרל חסן, אפשר אולי להניח שהמשטר בדמשק נוקט קו של התרחקות מטהרן. ייתכן שנקעה נפשו מכל פעולות המב"מ נגד כוחות איראניים במדינה, ואולי הוא מבין שמעט העצמאות שעוד נותרה לו תיעלם ביום שטהרן תחזיק בו בכפה.

מבחינת ישראל, מכל מקום, השאלה היא אם יש דרך לנצל את המצב הזה, ולהביא לנתק של ממש בין הצדדים. ואם נקפוץ צעד אחד קדימה, אז אולי גם החיסול של בכיר משמרות המהפכה בדמשק, כפי שטענו ברשתות החברתיות באיראן, הוא אכן תוצאה של מהלך ישראלי כזה, לצד הירתמות סורית למאמץ המשותף?

פורסם במקור ראשון, בתאריך 17.4.2024